

Környezetvédelem, környezetalakítás

KEREKASZTAL

Kerekasztal-beszélgetésre hívta meg szerkesztőségünk dr. Horváth Imre egyetemi tanárt, a Szegedi Akadémiai Bizottság környezetvédelmi és urbanisztikai bizottságának elnökét, dr. Marián Miklós tudományos főmunkatársát, Schmal Ferencet, a Dél-alföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság igazgatóját, Szépfalusi Józsefet, az Alsó-tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság vízminőség-felügyeleti osztályának vezetőjét és Tölgyesi Bélát, Szeged megyei városi tanács építési és közlekedési osztályának vezetőjét. A beszélgetés témája — a környezetvédelmi világnap alkalmából — a környezetvédelem, a környezetalakítás volt.

1.

A környezet védelme: az ember védelme. Világszerte drámai figyelmeztetések hangzanak el a légkör, a tengerek, a földek védelmére. Városok fuldokolnak, fantasztikus az emberiség szeméttelme, pusztul az élővilág. Ebben a környezetben vagy veszélyhelyzetben nem bomlik-e meg a biológiai egyensúly? S bár hazánk még szellős és tiszta — hogyan gondoljunk környezetünk jövőjére?

SCHMAL FERENC:

Az ember és a környezet — a maga természetes és mesterséges elemeivel: egységes rendszer. Ha az egység megbomlik — annak az ember látja kárát. A természeti környezetet a földfelszín, a levegő, a növény- és az állatvilágot értjük, a környezet védelmének pedig a megelőző védelmet, az okozott károk helyreállítását, a környezet fejlesztését és a természeti erőforrásokkal való célszerű gazdálkodást.

A természeti környezetet leginkább a vegyipar, a kohó- és gépipar, az építőipar és a mezőgazdaság alakítja és károsítja. Az a legfontosabb, hogy a környezetalakítás és a környezetvédelem középpontjában mindig az ember álljon.

DR. HORVÁTH IMRE:

Az ember természeti környezetének védelme hazánkban is és az egész világon is a legaktuálisabb kérdések egyike. Nem véletlen, hogy a tudományos kutatási témáknak is élén áll a bioszféra védelme. Az urbanizáció, az ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés rohamos fejlődése sajnos együtt jár a talaj, a víz, a levegő szennyeződésével. Sokszor nehéz ennek a kiküszöbölése, mert igen magasak az anyagi ellentételek. A környezet védelme azonban nemcsak pénzkérdés. Számos példa bizonyítja, hogy a szennyezés bírságait még ma is inkább vállalják termelő üzemek, mint tisztítóberendezések megépítését. A bírság még olcsóbb. Tehát a szemléletváltozásban lenne a legtöbb energia.

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

Környezeti ártalom és környezetvédelem — egyidős az emberiséggel. Már korábban virágzó kultúrák mentek tönkre a biológiai egyensúly megbomlása miatt. Ismeretes az angliai szódagyártás következménye, és az új technológia megszületése; hasonló példát a kénsvágyártás folyamata is kínál. A XVIII—XIX. század említett esetei szinte klasszikusak: a jól felfogott környezetvédelmi érdek végül nem elhárít, még a gazdasági haszon-

nal sem. A többletköltség megta- karítása nemzeti vagy egyetemes emberi érdekekkel felel. Hiszen ma már nem elszigetelt jelenségekről van szó.

A pillanatnyi érdek esetleg azt diktálja, hogy a termelési költségeket ne növeljük a természetvédelem révén, hiszen a mai nemzedékek még el tudják viselni a jelenlegi helyzetet — de ebből önként adódik a következtetés: az ember jövőjéről van szó! Arról, hogy ne legyen „néma tavasz”.

DR. HORVÁTH IMRE:

A Szegedi Akadémiai Bizottság urbanisztikai és környezetvédelmi szakbizottsága több munkabizottságban — nevezetesen: urbanisztikai, városklíma- és városbiológiai, vízminőség-védelmi, élelmiszer-gazdasági és közlekedésfejlesztési munkabizottságban fejt ki tevékenységét, s különös figyelmet fordít a téma hatásos propagandájára és a nevelésre. Például eredményes, nagy érdeklődéssel és szép eredményekkel kamatozó kezdeményezés volt környezetvédelmi tanulmány pályázat kiírása középiskolások számára. Az első évben 19 pályamű érkezett, és egyik-másik igen magas színvonalú volt. Ugyanakkor valamennyi tükrözte az ifjúság figyelmét és szeretetét a téma iránt.

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

Egylőre még sok a tűzoltómunka a környezetvédelemben: a lokális védekezés, az elhárítás, a büntetés. A figyelmet elsősorban a megelőzésre kell fordítani, mert az ígér tartós eredményt és védelmet. A félelem, az óvatosság, az előrelátás itt igazán indokolt.

Már a tervezésnél messzemenően figyelembe kell venni a környezetvédelem szempontjait, beleértve a technológia megváltoztatását és a hulladékanyagok hasznosítását is. S még egy fontos dolgot: a környezetvédelemről szólva, általában a makrokörnyezet védelmére gondolunk, ami tetemes pénzbe kerül. A mikrokörnyezet, amely az emberre igen erőteljesen hat, legalább ilyen fontos, és szinte nem is kerül pénzbe. Legyen a közvetlen környezet tiszta, egészséges, és a munkahelyi légkör ne tegye próbára az idegeket.

2.

A mezőgazdaságban elterjedt vegyszerek népszerűsége mellett egyre gyakrabban hangzanak el aggodalmak is. Példát is produkált már arra az élet, hogy egy-egy ilyen áldás az ember, a környezet ellen fordult. Valódi a veszély, vagy csak vaklárma?

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

Az ipari ártalmakat régebben a mezőgazdaság elszigetelte egymástól, legfeljebb a levegő és a víz teremtett kapcsolatot a környezetfertőző góccok között. Itt tartottuk számon a kommunális nagylétesítményeket, a nagyvárosokat is. És miközben erre fordítottuk a figyelmet, a mezőgazdaság környezetszennyező hatása legalább ennyire, vagy még erőteljesebben kibontakozott. A növényvédők szerek lehetséges ártalmaira nálunk egy per hívta fel a figyelmet. Nem bizonyos, hogy éppen növényvédők szor okozta a nagy termelési veszteséget, de külföldről ismerünk kémiai szertől eredő növényi katasztrófát, így a veszélyt nem lehet lebecsülni, hiszen ennek a diffúz szennyeződésnek a lehetősége még akkor is fennáll, ha a legnagyobb gondossággal és felelősséggel használják fel ezeket a szereket. Ma még nem állnak rendelkezésre olyan mezőgazdasági vegyszerek, amelyek dolguk végeztével tüstént lebomlanak, s a talajban és a vízben nem koncentráldhatnak.

DR. HORVÁTH IMRE:

Korábban magam is úgy gondoltam, hogy a mezőgazdaság kemizálása egyértelműen nagy nyeresége a gazdasági életnek, hiszen egyszerűbbé teszi az agrotechnikát, könnyebbé és termelékenyebbé a munkát — hanem később ennek a folyamatnak bizonyos hátránya is kiderült: a sok-sok vegyszer egy része nem bomlik le, elég gyorsan akkumulálódik, bejut a vizekbe és a talajba, s felborul a biológiai egyensúly... Ezért nem véletlen, hogy a biológiai alapú védekezés kerül előtérbe a kártevőkkel szemben. A botanikai és a zoológiai kutatások nálunk is elő tudják segíteni ezt a folyamatot.

SCHMAL FERENC:

A mezőgazdaság veszélyforrásait ma mégsem helyezzük előtérbe, mert bár nagy tömegben alkalmazzák a kémiai termékeket a földeken, mindez hatalmas területen oszlik el, míg az ipari fertőzések koncentráltak, és az emberre közvetlenül is veszélyesek napjainkban. A tudomány erőfeszítései mindaddig eredményesek voltak, megóvták a mezőgazdasági kémiai eljárások biztonságát — a nagy tömegű vegyszerfelhasználás veszélyei azonban természetesen továbbra is témát és munkát adnak a tudománynak.

DR. MARIÁN MIKLÓS:

A biológiai védekezés fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. A korábban alkalmazott, DDT elnevezésű vegyszer esetét hoznám fel: a vizsgálatok szerint még néhány évvel ezelőtt is minden élőlény DDT-vel fertőzött volt hazánkban, jöllehet, ezt a szert régen eltiltották. Előzőleg azt hittük, a meleg vérű szervezet teljesen ártalmatlan — s az derült ki, hogy a zsírszövetekben felhalmozódik, s hirtelen lebombolva, súlyos kárt okoz. Magyarország az elsők között tiltotta el e szer használatát — s mégis, a hét évvel később megismélt vizsgálatok is kimutatták a madarakban a DDT jelenlétét.

DR. HORVÁTH IMRE:

A mezőgazdasági kémiai szennyeződés lehetőségei gyakorlatilag az egész országot érintik, az ipari szennyeződések lokálisak. Tény viszont, hogy az ipari szennyeződések egy része ellen is lehet biológiai módszerekkel védekezni. A mezőgazdaságban sokkal inkább, csak ez a téma még nem eléggé felderített. Közismert pél-

dául, hogy a rozs és a pipacs egymással nem fér meg, annál jobban szimpatizál a búza és a pipacs. A természetben lejátszódó számos törvényszerű jelenség tartotta fenn korábban az egyensúlyt — ezek keresésére és alkalmazására tudatosan kellene törekedni. Természetes körülmények között környezetszennyeződés nem jön létre, csak emberi beavatkozás következményeként.

SCHMAL FERENC:

A biológia valóban hatásos és olcsó eszközöket kínál — közöttük is leghatásosabb és legolcsóbb talán az erdő. Környezetvédelmi érteke mellett anyaggal fizet, s üdülési, pihenési lehetőséget kínál. A legsokoldalúbban szolgálja a környezetvédelmet: védi a talaj felszínét, a víz minőségét, a levegő tisztaságát, felfogja a zajokat. Egy hektár erdő 30—70 tonna port tud felfogni. A világ tüdejének nevezik a braziliai őserdőt, de a lokális oxigéntermelés sem közömbös.

3.

Csongrád megyében milyen ártalmakról beszélhetünk, s milyen megelőző intézkedéseket ajánlanak a tudományok, és a környezetvédelemben, a környezetalakításban érdekelt intézmények? Különleges figyelmet érdemelnek a városok. Szegeden milyen környezetvédelmi intézkedések vannak napirenden?

DR. MARIÁN MIKLÓS:

Szegeden dolgozik a Tudományos Akadémia Tisza-kutató munkacsoportja, amely végesvégig kutatja a folyót. Szomorú tapasztalatunk, hogy sok olyan rejtett zug van a folyó mentén, ahol igyekeznek elrejteni a károsítókat a környezetrombolás tanújeleit. S ha a tudományos és gyakorlati programokkal felderítjük ezeket a homályos pontokat — amelyet például az egyik kisváros mellett tapasztaltunk: hulladék- és szeméttelrakónak használják a hullámteret, s az így összegyűlt, több vagonnyi szemét bomló anyagait széthordja a megáradt víz —, megelőzzük a további környezetszennyezést, számos romboló gócot megszüntethetünk.

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

Érdekeseen változik a szemléletmód az energiafelhasználásban. Az atomenergia-hasznosításnál senkinek nem jutna eszébe, hogy a védelmi berendezéseket elhanyagolja; az olaj-, a szén- és gázfelhasználókat is szorítják bizonyos rendelkezések; a termálenergia kártételeivel viszont szinte senki sem törődik. Talajromboló hatása például Csongrád megyében szabadon érvényesül. A magas sótartalmú víz ugyanis a kettős rendeltetésű csatornába kerül.

TÖLGYESI BÉLA:

Szeged is megtette az időszerű kezdeti lépéseket. Alapvető kötelességként elköszítette a város környezetvédelmi tervét. A város területét ez a terv védetté nyilvánítja, ezen belül különös figyelemmel van egyes területeire: központjára, a ligetre, a kolégiumi negyedre. Zajártalom szempontjából a Radnóti gimnáziumi és az Anna-kúti csomópont ugyancsak védett. Mindez azt jelenti, hogy a jelenlegi állapot nem romolhat, sőt inkább javulnia kell. Eddig elsősorban levegővédelmi intézkedéseket tettünk: a légszennyező üzemek, intézmények még az idén kötelesek az előírt korszerűsítést elvégezni, vagy büntető szankciók követnek.

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

A helyi környezetszennyező forrásokat a vízgazdálkodás szempontjából így lehetne összefoglalni: ipari, mezőgazdasági és kom-

munális szennyezőforrások. A védekezésnél biológiailag bontható és nem bontható szennyvizekkel kell számolni. Ma már nemcsak a felszíni vizeket, hanem a talajvizeket is fenyegeti a szennyezés veszélye. Kezdetben csak a felszíni vizeket védjük, de éppen Csongrád megyei például — az arzén okozta talajvízszennyezés — figyelmeztetett erre.

TÖLGYESI BÉLA:

A víz minőségvédelme szintén folyamatos városi feladat. Eddig leginkább a bírság volt a fegyver, de nem mondhatunk le a szennyvíztisztításról sem. Feladatul tűztük ki egy tisztítómű építését a Tisza védelmében, de az anyagi fedezet előteremtése tartós gond lesz. Olyan kisebb környezetvédelmi feladatokat viszont sikerrel küzdünk meg, mint a Holt-Maros környékének rendezése és a Szikós-tó vízszarazítása a lakosság számára.

DR. HORVÁTH IMRE:

Igen valószínű, hogy az oxigén biotikus eredetű, a növényvilág produkálta. Ennek fenntartása csak a növényvilág, s különösen az erdők óvásával és gyarapításával lehetséges. Az ipari termelés is rengeteg oxigént használ fel, s pótlását csak a természet tudja elvégezni. Ezért rendkívül vigyázni kell erdőinkre. Emellett — különösen városokban — esztétikailag sem közömbös, hogy megmaradnak-e a fasorok, pótoljuk-e őket, telepítünk-e új parkokat, ligeteket. Egyelőre rokonserves és sikerületlen jelekkel egyformán találkozunk.

TÖLGYESI BÉLA:

A városi tanács végrehajtó bizottsága tavaly decemberben hagyott jóvá egy tíz évre szóló erdőművelési tervet, amely 1800 hektár városkörnyéki erdő telepítését tartalmazza. A jelenlegi erdőterület maga is tetemes, mintegy 1700 hektár a városban.

SCHMAL FERENC:

A megelőzés ma már kontinentális méreteket ölt, és a KGST-országokban igen fontos téma. A felszabadulás óta hazánkban például 400 ezer hektár erdőt telepítettünk.

Az Állami Erdőrendezőség megbízásából már tervezik a Szeged környéki területek erdőművelését, ami a város számára óriási jelentőségű lesz. Ez nagyon előrelátó intézkedés, éppen a távlati veszélyek elhárítására vagy ellensúlyozására. Az erdőművelés megvannak a maga normái, a lakosság számára is igényeihez igazítva. A jelenlegi állami erdők fokozott igénybevétele mellett ezekhez a normákhoz az új telepítésekkel lehet közelíteni.

TÖLGYESI BÉLA:

A városi ártalmak között legáltalánosabb a zaj. A termelőüzemek telepítésével és szigetelő-eljárásokkal az ellen eredményesen lehet védekezni. A városrendezés elveiben érvényesülnek ezek a megfontolások. De rendkívül zajos üzem a közlekedés is. Ezen elsősorban a járműpark korszerűsítésével és forgalomszervezéssel lehet segíteni. A méréseket elvégeztettük, s megnyugtató, hogy általában az engedélyezett zajszint alatt vannak a kapott értékek.

SZÉPFALUSI JÓZSEF:

A gondot egyetemes ügyként kell felfogni. Egy-egy táj vagy egy-egy ország erőfeszítései nem elégségesek. Gondoljunk csak arra az egyszerű tényre, hogy hazánk felszíni vízkészleteinek több mint 96 százaléka külföldi eredet. Nemzetközi együttműködés nélkül ennek megvédése a jövő számára reménytelen lenne. S ha ott kezdjük a beszélgetést, hogy a környezet védelme — az emberiség eredményes önvédelme csak világméretű lehet.

*

Befejezésül és megnyugtatóan ide kívánczik végül az MSZMP XI. kongresszusán elfogadott programnyilatkozat egyik bekezdése, amely a tennivalókat igen világosan és tömören foglalja össze: „Az életkörülmények javításában növekszik a természetvédelemnek, a munkahelyi és a lakóhelyi környezet ápolásának jelentősége. Az iparfejlesztés, különösen a kemizálás, valamint az autóközlekedés környezetszennyező hatása szükségessé teszi a hatékonyabb állami környezetvédelmi intézkedéseket. Az állami, a vállalati és a társadalmi szervek, valamint a lakosság összefogásával fokozzuk a természet védelmét, létrehozzuk a környezetvédelemnek olyan rendszerét, amely nemcsak a károsodásnak állja útját, hanem a fejlődést is biztosítja.”

A beszélgetést vezette és feldolgozta:

SZ. SIMON ISTVÁN